

Del nyap il·legible a la novel·la execrable
La «polèmica Carner» i altres manifestacions
antinoucentistes dels Imparables

JORDI ROURERA PERET

A la primavera del 2002, la després anomenada «polèmica Carner» va remoure les aigües de l'oasi literari català. En síntesi, un article de Sebastià Alzamora a la secció de «Diàleg» de l'*Avui*, en què sostenia que Carner era un poeta mediocre i ridículament sobrevalorat,¹ va desencadenar una vintena llarga de rèpliques i contrarèpliques, especialment a les pàgines d'aquest diari, però també a *La Vanguardia* i *El País*, en debats públics i en qualsevol tertúlia del gremi. Val a dir que l'article esmentat no se cenyia només a aspectes estètics, sinó que també demanava una revisió del cànon de la literatura catalana i denunciava un presumpte acaparament de poder per part de carnerians i ferraterians² –com a reivindicadors del Príncep que van ser els germans Ferrate(r). El to era provocador i Alzamora va aconseguir de ple fer-se escoltar.

Com a estandard del noucentisme, bona part dels atacs per desacreditar Josep Carner va tenir aquest moviment com a blanc. És clar, relacionar algunes manifestacions fetes en aquesta polèmica amb l'antinoucentisme històric no deixa de ser forçat, en la mesura que no ataquen el noucentisme en si mateix, sinó la pervivència d'alguns dels seus aspectes estètics, assumits acríticament –segons els detractors– en la literatura catalana actual. El noucentisme que es critica no és sinó una concep-

1. «Josep Carner és un poeta mediocre que ha estat sobrevalorat per una part de la comunitat literària catalana d'una forma del tot inexplicable i fins a extrems del tot risibles.» «El Príncep a la picota», *Avui*, 18-III-2002.

2. Sebastià Alzamora va desenvolupar especialment aquesta revisió del cànon a l'article «D'una cultura acomplexada: El model literari unívoc i el cànon accidental de la literatura catalana moderna», inclòs en el dossier especial sobre la polèmica, «Més enllà de Carner», de la revista *L'Espill*, núm. 12, hivern 2002.

ció parcial, esbiaixada, certament reduccionista del moviment politicocultural que va marcar el nostre primer quart de segle.

Més enllà de la tasca d'aplegar i classificar les intervencions que podem titllar d'antinoucentistes, l'anàlisi de la polèmica des d'aquest punt de vista permet caracteritzar les idees poètiques d'alguns autors, com ara Alzamora i Bofill, que a partir del gener del 2003, quan el segon va guanyar el premi Josep Pla, han estat coneguts juntament amb Manuel Forcano com els *Imparables*.³ Ja sota aquest nom, són autors que més endavant han intervingut assíduament en els mitjans de comunicació, i ells mateixos han esdevingut centre del debat literari català durant força temps.

En darrer terme –i només com a apunt–, les intervencions en la polèmica d'autors ja consolidats (Palol, Bru de Sala, Comadira, Piera, etc.), a favor o en contra de les tesis i l'actitud d'Alzamora i companyia, permeten insinuar una línia de continuïtat entre grups o portaveus d'idees estètiques que s'han posicionat prenent com a referència (a favor o en contra) els postulats del noucentisme.

La «polèmica Carner»

Estètica

Un excel·lent resum de la polèmica suscitada per l'article d'Alzamora ja el va donar *L'Espill* amb l'article de Vicent Alonso «Benvinguda polèmica», inclòs en el dossier que la revista hi dedicava uns mesos més tard.⁴ Hi va haver subpolèmiques sobre el presumpte poder dels carnerians i sobre l'afany de poder («el plat a taula») dels joves poetes que es manifestaven. També van aflorar velles rancúnies i, en general, es va parlar relativament poc (i poc profundament) de literatura. No obstant això, del conjunt de la polèmica també es poden destriar i classificar les afirmacions relatives a les idees estètiques. Òbviament, Carner i el noucentisme són utilitzats com a pretext per atacar una manera de fer poètica que els *Imparables* i els seus valedors consideren predominant i que Àlex Broch, en una de les contribucions més assossegades –si bé no exempta d'algun retret personal («Jo també vaig ser víctima de la fúria demolidora dels carnerians»)–, concreta en un model poètic de base clàssicista: «De fet, hi ha tres actituds estètiques que defineixen la majoria de poètiques: una de base clàssica, una de base romàntica i una de base avantguardista. [...] Quan defensem Carner, defensem un model estètic de base clàssica amb tots els atributs que el caracteritzen i on contenció, mesura, equilibri, ordre expositiu i elaboració

3. Tot i que l'antologia *Imparables* recull fins a nou autors (vegeu nota 22), Alzamora, Bofill i Forcano constitueixen el nucli dur del grup. La publicació per aquests tres de *Dogmàtica Imparable. Abandoneu tota esperança*, Barcelona: L'Esfera dels Llibres, 2005, d'alguna manera ho confirma.

4. En el lloc web *Hermenèutica poètica*, fruit d'un treball final de carrera, també es poden trobar bona part dels articles apareguts així com el comentari que en fa Josep Maria Roquer. [http://www.uoc.edu/in3/hermeneia/exemples/ROQUER_web/polemica.htm].

formal dominen sobre d'altres components estètics. [...] Una actitud on domina l'objectivitat de referent –correlat objectiu, en diuen els carnerians–, major contenció de la pulsio i una distància entre la persona poètica i l'objecte poema.»⁵

Les crítiques contra Carner o contra la sobrevaloració de la seva obra es divideixen en tres àmbits principals: el domini de la llengua, la manca d'ambició i la poca profunditat o manca d'idees.

El domini de la llengua té un paper central en la polèmica. L'únic mèrit que s'atribueix a Carner és el de fixador de l'idioma en l'àmbit literari: «Carner és com el Pompeu Fabra de la poesia catalana», «Carner va fixar un model de llengua, això és innegable» (encara que Alzamora matisa el valor d'aquest model i Palol el desacredita directament).⁶ No es tracta, és clar, de retreure a Carner el seu domini de la llengua –d'altra banda acceptat per tothom–, sinó de criticar el fet que la sobrevaloració d'aquesta qualitat ha marcat la recepció de la resta d'autors i ha establert una estètica dominant que crea «una confusió lamentable entre l'escriptura de la poesia i l'estudi de la gramàtica».⁷

«El pitjor de Carner no han estat les seves pròpies píxies [...] sinó l'actuació dels seus seguidors. Especialment, com ja s'ha dit, aquest culte gairebé sacramental [...] a partir de la seva vindicació per part de Gabriel Ferrater.⁸ D'aleshores ençà el mesratge del Príncep (que ha comportat una part alíquota de neonoucentisme vergonyant) s'ha convertit en una línia estètica excloent».⁹

«Un model literari unívoc i excloent: aquell que es basa en la concepció de la literatura com a proveïdora de cobertura “artística” a un mer expedient formal que vingués a certificar la validesa de l'idioma modern».¹⁰

«El paradigma d'una forma d'entendre la poesia en la qual s'ha produït, i es produeix, una empobridora confusió entre l'instrument –la llengua– i la finalitat per a la qual es fa servir aquest instrument –la creació del poema.»¹¹

5. A. BROCH, «Carner, on és el problema?», *Avui*, 20-V-2002.

6. «Un model de llengua que, tot i constituir una passa endavant decisiva, empal·lideix en ser comparat amb el proposat per Carles Riba a la seva magna traducció de l'*Odissea* d'Homer (i també a les *Elegies de Bierville* i *Salvatge cor*) [...] un model, aquest sí, d'una fertilitat, una ductilitat i una riquesa de possibilitats que per a l'autor de les *Cançonetes del Déu-nos-do* resultava directament inimaginable.» S. ALZAMORA, «El Príncep a la picota».

«Carner siempre me ha parecido –llevo años diciéndolo– un poeta de tercera fila. Carner es un moréasiano medievalizante a partir de quien [...] se instituyó el modelo marciano de catalán estándar que ante la mirada más o menos autista de historiadores y filólogos viene fracasando estrepitosamente como punto de encuentro entre el lenguaje de la calle y el lenguaje literario, y aun como esto último en sí.» M. de PALOL, «Entre Pla y Carner», *La Vanguardia*, 30-X-2002.

7. S. ALZAMORA, «El Príncep a la picota».

8. I Joan Ferraté, vegeu «Poesia, de Josep Carner: Ressenya i vindicació», *Els Marges*, núm. 8, setembre 1976, p. 15-32.

9. S. ALZAMORA, «El Príncep a la picota».

10. S. ALZAMORA, «Més enllà de Carner», p. 75.

11. S. ALZAMORA, «Encara a l'entorn de Josep Carner (amb el vostre permís)», *Avui*, 9-IV-2002.

En aquest mateix sentit, per exemple, Sam Abrams afirma que «s'han menystingut models de llengua tan rics i contemporanis com els de Bartomeu Fiol, Bernat Meix o Carles Hac Mor».¹²

Així doncs, s'ataca que el domini lingüístic sigui un criteri de valoració absolut, sense tenir en compte el resultat que s'ha obtingut.¹³ La crítica a l'entorn del valor d'aquest domini en la literatura té dues justificacions diferents. D'una banda, una d'avantguardista (la voluntat d'assolir nous límits en l'ús del llenguatge): «Bé, i quina importància té que un poeta domini la llengua? [...] Allò que espero que faci un poeta amb l'idioma no és dominar-lo, sinó violentar-lo, explorar-lo, enriquir-lo, reinventar-lo.»¹⁴

La crítica catalana s'ha estimat més promulgar com a model unívoc el restrictiu i avorrit paradigma fixat per Josep Carner a *Poesia*, amb la seva absurda i acomplexada submissió a la normativa gramatical de l'IEC.»¹⁵

De l'altra –i aquesta és la que s'enduu les invectives més sagnants, aprofitant les connotacions negatives de la pràctica religiosa–,¹⁶ la crítica també es dirigeix contra una concepció artesanal de la literatura i, en conseqüència (i ajuntant-ho tot), contra les qualitats «clàssiques» de mesura i contenció.

En aquest punt, el focus del domini lingüístic es relaciona amb el segon àmbit crític esmentat (la manca d'ambició). És l'atac contra una actitud poètica els resultats de la qual s'han justificat habitualment pel domini del llenguatge:

«Quan em dispo a llegir un llibre, m'anima l'esperança d'immergir-me en l'obra d'un creador, no la d'un filòleg que versifiqui amb el pit estret i la boca petita. [...] D'aleshores ençà ens hem avorrit molt, mentre ens empassàvem resignats els victoriosos i beatífics somriures de qualsevol escolà de diccionari que aconseguia la proesa de reproduir per enèsima vegada la *Tirallonga dels sisos i asos d'aquest món* o la fraseologia del *Poema inacabat* ferraterià. [...] Aquests carnerians han aconseguit creure i fer creure a qui els ha volgut escoltar que escriure un poema consistia en una operació semblant a resoldre uns mots encreuats.»¹⁷

«El paradigma d'una forma d'entendre la poesia en la qual s'ha produït, i es produeix, una empobridora confusió entre l'instrument –la llengua– i la finalitat per a la qual es fa servir aquest instrument –la creació del poema–.»¹⁸

12. S. ABRAMS, «Que la somio completa», *Avui*, 31-III-2002.

13. Enric Sòria: «Alzamora no defensa un model de llengua planer, sinó un de poèticament eficaç, i per això pot valorar més les poderoses traduccions de Riba que les molt clenxinades invencions de Carner.» E. SÒRIA, «Jonàs i la balena alegre», *Avui*, 1-IV-2002.

14. S. ALZAMORA, «El Príncep a la picota».

15. S. ALZAMORA, «Més enllà de Carner», p. 79.

16. Un ús satíric contra el noucentisme amb una certa tradició; deia Palau i Fabre l'any 2000, en ocasió de l'estrena de *La confessió o l'esca del pecat*: «Ara caldrà veure si la societat catalana està madura, si ja ha abandonat el vestit de primera comunió del Noucentisme que ens enfarfega i ens impedeix avançar» («Josep Palau i Fabre combina sexe i religió a *La confessió*», *Avui*, 10-X-2000).

17. S. ALZAMORA, «El Príncep a la picota».

18. S. ALZAMORA, «Encara a l'entorn de Josep Carner (amb el vostre permís)».

En l'atac, a més, s'utilitza una de les expressions més sovintejades per parlar d'aquesta concepció artesanal, «l'obra ben feta», buida del significat positiu de rigor i perfecció i connotada negativament com una cosa de mestretites lingüístics, directament associada al noucentisme: «Sobre aquesta noció de “l'obra ben feta” pivota també el neonoucentisme que, sobretot a partir de la represa democràtica, ha esdevingut hegemònic i ha fet passar els criteris històrics i filològics (i, encara, dins d'aquests, els gramaticals i sintàctics de forma especial) per davant dels estètics, dels hermenèutics i dels literaris.»¹⁹

Hèctor Bofill, en un article previ al d'Alzamora però que va exactament en la mateixa línia, pren l'exemple de Miquel de Palol com a antítesi d'una literatura valorada per la qualitat lingüística (des d'un punt de vista de riquesa lèxica i adequació gramatical a la normativa vigent) i que també vincula al noucentisme: «Si us plau, seguim el camí de Palol i posem punt i final a aquesta literatura de filòleg, de corrector de proves, aquesta literatura que es dedica a atorgar certificats de qualitat d'estil o de *domini de la llengua*, sobre la base d'un paràmetre que a aquestes alçades fa riure com és el model noucentista. [...] Prou de deixebles de deixebles de Carner, de *gràcia* de Tercera Divisió, d'escriptors moderats i continguts com nens de missa, de recull d'anècdotes ben mudades per amagar que no hi ha res a dir. [...] El temps aplanarà tota aquesta brossa de veus secundàries, aquest carnaval de pidolaires literaris, de versos lleugers i de proses insulses.»²⁰

Encara entorn de la falta d'ambició, el concepte de *mediocritat*, no necessàriament negatiu des del punt de vista classicista de ser un punt mitjà sense estridències, és pres, en canvi, en la seva connotació negativa actual, quan Alzamora parla d'«aplaudir el mediocre i menystenir l'excel·lent».²¹ Sam Abrams, que ha defensat sempre els *Imparables* i amb Francesco Ardolino n'ha preparat una antologia,²² també es posiciona en aquest sentit: «Està clar que Carner era un home atemorit davant la vida i va utilitzar la llengua i la forma poètica com a elements de protecció. [...] Prefereixo poetes [...] que palesen un més gran sentit del risc humà i artístic.»²³

Pel que fa a la crítica a la superficialitat de Carner i dels seus seguidors (segons Sam Abrams aquesta és una polèmica cíclica),²⁴ comença amb una citació de Josep

19. S. ALZAMORA, «Més enllà de Carner», p. 75. Efectivament, és una noció molt arrelada. Àlex Broch ja denunciava l'any 1985 aquesta associació entre «obra ben feta» i noucentisme i demanava una revisió del concepte a fi de poder-lo aplicar a propostes no necessàriament noucentistes. *Literatura catalana. Balanç de futur*, Barcelona: Llibres del Mall, 1985, p. 192-193.

20. H. BOFILL, «Miquel de Palol: el més gran (entre molts de petits)», *Avui*, 16-II-2002.

21. S. ALZAMORA, «El Príncep a la picota».

22. S. ABRAMS; F. ARDOLINO [eds.], *Imparables. Una antologia*, Barcelona: Proa, 2004. Els autors inclosos són Susanna Rafart, Lluís Calvo, Isidre Martínez Marzo, Joan-Elies Adell, Maria Josep Escrivà, Manuel Forcano, Sebastià Alzamora, Txema Martínez Inglés i Hèctor Bofill.

23. S. ABRAMS, «Que la somio completa».

24. «La polèmica sobre la manca de substància de Carner apareix, desapareix i reapareix com el reputat riu Guadiana.», S. ABRAMS, «Que la somio completa».

Pla, adduïda per Alzamora: «La literatura de Carner no enganxa gaire, no té profunditat humana, tot i que mai no és frívola, té poc a veure amb la vida i les obsessions de la gent de l'època; de vegades fa l'efecte d'un provençalejar de vitrina, sempre gracios i elegant però de poc pes a les vísceres.»²⁵

En aquesta i en la resta d'intervencions s'evidencia una concepció de la literatura que separa fons i forma, i que –un cop separat allò que hauria de ser indestriable– dona preeminència al fons. (En un debat públic, Bofill deixa anar: «A mi, el que em molesta de Carner és que no tingui idees. Això sí, domina molt la llengua.»)²⁶ Parlant de models poètics, Alzamora també aposta per una literatura d'idees (a la qual adscriu Espriu i Vinyoli, per exemple), que segons ell no ha tingut mai una recepció adequada a Catalunya: «Entre els models que s'han considerat no vàlids n'hi ha de molt més vàlids que el model neonoucentista que representa Carner. A Vinyoli i Espriu, per exemple, els ha costat moltíssim tenir una recepció mínimament decent. Per moltes raons, però sobretot perquè hi ha un tipus de poesia, que en podríem dir d'idees, que no entra ni amb calçador dins els marges del que és la poesia catalana de la segona meitat del segle XX.»²⁷

La terminologia que es fa servir és vaga, poc apta per a la discussió rigorosa: «manca de substància», «superficialitat/profunditat», «tenir idees o no», «risc humà i artístic», etc.

Novament, Bofill dona el nom de Palol («una ambició desbordant i una execució admirable») com a exemple d'aquesta literatura amb contingut: «Palol diu coses, el cap li bull, no es conforma amb la reproducció de la realitat (a anys llum, doncs, dels ruralismes ensopits i de les postguerres lleganyoses a les quals ens tenen acostumats) sinó que crea una realitat autosuficient nodrida de les fonts més selectes.»

Curiosament, no obstant això, Bofill sembla acceptar el caràcter significatiu de la forma quan recalca que en Palol hi ha una «dialèctica entre el missatge i l'estoig que embolcalla el missatge, entre contingut i llengua»;²⁸ però el discurs és vague i no queda clar què vol dir.

Bernat Puigtobella, alineat amb els defensors de Carner, resumeix perfectament l'aposta d'Alzamora per la separació de fons i forma, i més endavant, en un altre article, la rebat: «El teu escrit [...] sembla reivindicar una literatura d'idees que no quedi encotillada en el rigor formal. Acuses Carner de fer piruetes pusil·lànimes sense profunditat metafísica i d'escudar-se en florilegis filològics sense anar mai al fons.»²⁹

25. S. ALZAMORA, «El Príncep a la picota». La citació està extreta del dia «6 de maig» d'*El quadern gris*, Obra completa, vol. 1, 2a ed., Barcelona: Destino, 1969, p. 160.

26. A. CASTELLS, «Quan Carner riu des del paradís», *Avui*, 6-IV-2002.

27. Entrevista-diàleg amb Forcano i Bofill, publicada a *El Temps* uns mesos més tard de la polèmica i recollida en el volum d'entrevistes de P.A. PONS, *Els alens del verb (Converses amb escriptors)*, Palma: Hiperbòlic: Hiperdimensional, 2004, p. 168-169.

28. H. BOFILL, «Miquel de Palol: el més gran (entre molts de petits)».

29. B. PUIGTOBELLA, «De la vaca cega a la mula morta», *Avui*, 26-III-2002.

«Qualsevol poeta amb cara i ulls sap que els dominis del pensament són indestriables dels dominis del llenguatge.»³⁰

El noucentisme com a símptoma

Un dels aspectes més recurrents de la polèmica és l'associació de Carner (i el noucentisme) amb uns determinats valors socials i fins i tot nacionals, i això es duu a terme des de dos vessants: la identificació de la tradició cultural amb el país (per tant, atacar la primera és també atacar el segon) i la vigència del noucentisme en els valors actuals de la nostra societat. Criticar Carner és vist des del camp dels defensors com un flac favor a la –posem-hi sordina– «pàtria»; mentre que, per als detractors, és una manera de provocar l'esfondrament d'aquests valors o la concepció del món que suposen.

Alzamora ja uneix estètica i país en el seu primer article, quan parla de la «confusió [...] que esborra la distinció entre la creació d'una tradició literària pròpia i la construcció d'una idea política de pàtria, donant per descomptat que la primera s'ha de posar al servei de la segona.»³¹

I es pregunta –de fet, en l'obertura mateixa del text– si «és possible escriure poesia en català sense ser carnerià». La resposta de Bernat Puigtobella és que ell «no sabria ser català sense ser també carnerià»,³² a la qual replica Enric Sòria: «M'espanta un poc que algú no sàpiga ser català sense ser carnerià. Vol dir que Carner és un imperatiu categòric de la pàtria?, o és una cosa genètica?»³³ La trifulga encara té una altra intervenció de Puigtobella, en què justifica la seva posició –prèvia puntualització que parla només per ell– situant el carnerisme entre «els extrems de la prepotència i l'autocommisericòdia», dos pols en què –segons ell– un català d'avui té totes les de caure.³⁴

Els Imparables consideren que la reacció davant l'atac d'Alzamora pel presumpte mal que fa a la cultura i al país demostra que han tocat os i el caràcter de «tòtem» –intocable i només susceptible d'adoració– de Carner en la nostra literatura. Ell mateix, responent a un article de Jaume Subirana, pregunta: «A quantes literatures, si no és a la nostra, s'aixeca una polseguera tan espessa quan a un escriptor se li acut qüestionar l'obra d'un autor que es troba en funcions de tòtem?»³⁵

En una altra ocasió, Bofill hi afegeix: «A mi, el que em sembla un escàndol socialment és que la figura que hagi acabat quallant sigui la de Carner. Si la polèmica ha estat molt atuada és perquè Carner representa una determinada mentalitat, que és la representativa del nostre país. I això no tenia per què anar lligat, es podia criticar el que Carner representa i en canvi deixar intocable la seva obra, però em sembla que

30. B. PUIGTOBELLA, «De la justícia poètica», *Avui*, 18-IV-2002.

31. S. ALZAMORA, «El Príncep a la picota».

32. B. PUIGTOBELLA, «De la vaca cega a la mula morta».

33. E. SÒRIA, «Jonàs i la balena alegre».

34. B. PUIGTOBELLA, «Sobre Carner», *Avui*, 4-IV-2002.

35. S. ALZAMORA, «Encara a l'entorn de Josep Carner (amb el vostre permís)».

calia fer l'esforç d'intentar esfondrar-ho tot plegat. En aquest sentit, els tres que som aquí [Alzamora, Bofill i Forcano] estem just al pol oposat d'aquesta idea sociocultural que Carner representava, i que els seus deixebles han heretat i volgut imposar.»³⁶

I rebla Forcano: «L'atac que en Sebastià va començar no va ser per esfondrar Carner, penso, sinó contra els que han permès que aquesta estètica sigui considerada sagrada. Nosaltres som profans, i el que ells consideren sagrat, a nosaltres no ens interessa, i per tant donem un tret al tòtem. La polèmica no va sorgir per posar en dubte el tòtem en si, sinó allò que significava.»

Generacions

Josep Piera situa el debat no en l'àmbit estètic, sinó en el del relleu generacional i la necessitat de posicionar-se contra els valors de la generació anterior: «El que s'està manifestant en aquests papers de premsa no és tant una ja vella discussió (el model líric noucentista o carnerià), [...] sinó una nova presència, o gana estètica de dir, per part d'uns poetes amb voluntat de fer-se sentir, no sé si com a grup generacional o com a què. [...] Ho han fet –ho hem fet– tots els anteriors, des dels mateixos Josep Carner i Carles Riba, fins als meus companys heterodoxos dels setanta, dels quals a penes si se'n parla de fa anys, essent com van ser la més heterodoxa de les provocacions poètiques en aquells anys tan dolçament ingenus com estèticament delirants.»³⁷

Piera al·ludeix al grup «del Mall», iniciat per Ramon Pinyol, Maria Mercè Marçal i Xavier Bru de Sala el 1972.³⁸ Només com a insinuació d'un possible fenomen per estudiar, és interessant que entre els valedors dels *Imparables* hi hagi fins a tres membres d'aquest grup: Miquel de Palol, Xavier Bru de Sala i el mateix Piera. A banda del rebuig a la tradició immediatament anterior, els uneix alguna cosa més? O és tan sols la coincidència fruit del moviment pendular dels moviments estètics? Bru de Sala ja havia protagonitzat una altra trifulga l'any 1996, quan va afirmar (igual que Bofill però amb unes altres paraules) que Carner no tenia una matèria transcendent.³⁹ També cal recordar que Joan Brossa, que sempre va mostrar un antinoucentisme militant, era avalador i mentor dels del Mall. I que Gabriel Ferrater ho era de poetes del grup «de Girona», com ara Narcís Comadira i Salvador Oliva, carnerians reconeguts. Tampoc no deu ser casual que *Les flors del Mall*, aquella col·lecció de poemes satírics contra Ramon Pinyol i companyia i que van ser presentats al premi Carles Riba al començament dels anys vuitanta –tan irònics, tan carnerians, tan noucentistes– brotessin en l'entorn d'aquests poetes.

Des de la banda dels detractors dels anticarnerians, la «gana estètica» de què parla Piera és vista com a «gana» *tout court* i com a resultat d'una ambició menys

36. P.A. PONS, *Els alens del verb (Converses amb escriptors)*, p. 168-169.

37. J. PIERA, «Al marge, o no tant, de Josep Carner», *Avui*, 15-IV-02.

38. X. BRU DE SALA, «"El Mall", 25 anys abans», en *Llengua abolida. 1rencontre de creadors*, Lleida: Ajuntament de Lleida, 2000, p. 41-51.

39. X. BRU DE SALA, «Carner i el cànon literari», *Quadern*, suplement d'*El País*, 1-II-1996.

poètica que social i de poder (en el món literari). Narcís Comadira, per exemple, hi al·ludia en el poema «Carta a Xavier Folch» de *Formes de l'ombra*: «Dic tothom, però tu ja saps qui són: / poetes barbamecs que volen ser famosos, / escriptors decebutos que busquen més renom». «Dic el que crec dels que es carreguen Carner, Ferrater i Verdaguer, però tot això que sento que diuen els jovenets destralers ja ho he sentit abans amb els del grup del Mall, només que aquells en sabien més, de fer versos. De narrativa no ho sé perquè encara no he llegit la famosa novel·la.» [*L'últim evangeli*, de Bofill].⁴⁰ L'any 2004, Alzamora, a propòsit de l'aparició de l'antologia i en resposta als que acusen els *Imparables* de provocar per fer-se un lloc (i més concretament, a la crítica de Julià Guillamon),⁴¹ escriu que el poder literari no existeix i que del que es tracta és de reaccionar contra el malestar estructural de què pateix la literatura catalana,⁴² afirmació que es contradiu amb un dels postulats de la polèmica de dos anys abans, que atribuïa una situació de poder al sector carnerià.

Després de Carner

*El manifest dels *Imparables**

Algunes de les idees desenvolupades al llarg de la polèmica o en articles posteriors que hi estan directament relacionats han tingut continuació. I l'han tingut, també, en la mesura que els *Imparables avant la lettre* han adoptat aquest nom i han consolidat la seva presència als mitjans de comunicació. Premis,⁴³ col·laboracions en premsa i ràdio, participació en actes diversos, noves polèmiques (cal destacar la que va enfrontar crítics i autors el juny del 2003) i, finalment, la publicació el 2004 de l'antologia *Imparables*, que també va suscitar un gran nombre d'articles, els han donat un gran espai mediàtic. De tots tres autors i dels altres que apareixen a l'antologia, Hèctor Bofill i Sebastià Alzamora han estat els més actius a aprofitar-lo per fer-se sentir.⁴⁴

L'antologia *Imparables* està encapçalada per un manifest que recull les idees més relacionades amb el presumpte estancament de la literatura catalana en una estètica insulsa i basada en el domini de la llengua (a més d'altres dèries dels signants, contra l'acadèmia, els crítics, etc.): «No concebem la poesia sense una actitud d'heretgia, dissidència i vessament. [...] Abominem d'estètiques mel·líflues i

40. Citat per Ada Castells en «Sobre els anticarnerians», *Avui*, 21-I-2003.

41. J. GUILLAMON, «La poesia de la queja», *Culturas*, suplement de *La Vanguardia*, 23-VI-2004.

42. S. ALZAMORA, «El poder literari no existeix», *Avui*, 25-VI-04.

43. Per esmentar només els més importants: el Josep Pla 2003 (Hèctor Bofill, *L'últim evangeli*) i 2005 (Sebastià Alzamora, *La pell i la princesa*), la Flor Natural als Jocs Florals de Barcelona 2003 (Sebastià Alzamora, *El benestar*), el Ciutat de Palma Joan Alcover de Poesia 2003 (Hèctor Bofill, *Les genives cremades*) i el Carles Riba 2004 (Manuel Forcano, *El tren de Bagdad*).

44. Jaume Aulet analitza el procés de construcció mediàtica del grup en la ponència «Els anomenats "Imparables" i els esforços per a la construcció d'un moviment literari», dins R. PANYELLA; J. MARRUGAT [eds.], *L'escriptor i la seva imatge. Contribució a la història dels intel·lectuals en la literatura catalana contemporània*, Barcelona: GELC UAB-L'Avenc, 2006, p. 348-363.

cofoies que malbaraten els valors de la tradició i cultiven l'enveja, la rancúnia i l'humor dels impotents. Abominem de l'escriptor gandul, de l'obra modesta i banal, del vers entès com a equació a resoldre. No som artesans: la permanència només és fruit de la màxima ambició. Que s'apartin els taxidermistes de la llengua i de l'estil: nosaltres fecundem allò que ells volen mort.»

El text sembla escrit a quatre mans per Alzamora i Bofill. Val a dir que entre els antologats hi ha poetes que estan exactament als antípodes del que es predica en el manifest (com ara, per posar només un exemple, Maria Josep Escrivà);⁴⁵ potser per això en una altra ocasió Alzamora caracteritza els Imparables, no ja mitjançant arguments estètics, sinó d'actitud, una actitud en contra del que considera herència noucentista: «Els Imparables, més que un *lobby* de poder, que és el que els detractors ens han dit de vegades, o una generació literària, jo diria que és un grup de persones, fins i tot de generacions diverses, que hem coincidit a compartir una actitud davant la literatura i, fins i tot, en alguns casos, davant la vida. Que és una actitud, per dir-ho aviat, de rebuig de la contenció. Jo crec que el que li ha sobrat moltes vegades a la literatura catalana moderna ha estat precisament això, contenció, molt de fer passar l'artesà per davant de l'artista, un excés d'una determinada idea de la humilitat i de l'anar fent, d'herència noucentista en el pitjor sentit de la paraula.»⁴⁶

Les raons d'Hèctor Bofill

Hèctor Bofill ha publicat diversos articles en què tracta de donar coherència teòrica a les seves manifestacions. Pocs mesos després de la «polèmica Carner», en recupera els arguments principals (ambició, idees i domini de la llengua) per esbossar una «poètica de l'ambició» que es distingeix per la «primacia de les idees per sobre de les circumstàncies» i per la «primacia dels continguts per sobre de la llengua».⁴⁷

La pràctica d'aquesta «poètica de l'ambició» en la nostra literatura es concreta en l'article «La poesia en estat d'excepció»,⁴⁸ en què Bofill exposa que hi ha una nova poesia (en la qual s'adscriu i que anomena «avantguarda real») vinculada a la realitat dels esdeveniments dramàtics –sia en l'àmbit col·lectiu o en el personal– de la nostra societat. Molt succintament, la caracteritza com: «poesia de la immanència, de no confiar en cap més ressort que el de la materialitat [...] la qual cosa porta al sensualisme enlluernador o a l'angoixa de l'extinció» (Màrius Sampere i Bartomeu Fiol); «apoteosi del jo», en què «l'esfondrament i la desolació es combaten amb actes d'autoafirmació i propostes d'identitat»; poesia que «viu el conflicte amb

45. «Fer un poema com desplegar una àmplia / acció de gràcies, com respirar / una alegria primària. / Un poema com un adéu inajornable. / Un poema com un desig de pluja.»

46. D. PONS i P.A. PONS, «Sebastià Alzamora, el rebuig de la contenció», *Lluc*, núm. 837, gener-febrer de 2004, p. 17, recollida a P.A. PONS, *Els alens del verb (Converses amb escriptors)*, p. 11-19.

47. H. BOFILL, «Poètica de l'ambició», *Avui*, 28-XI-2002.

48. *Avui*, 31-V-2004.

la realitat» i hi respon amb «la creació d'espais d'intimitat que anticipin nous eixos morals» (Manuel Forcano) o bé amb «la construcció d'imaginari que creïn alternatives a la desolació i que inverteixin les jerarquies» (Miquel de Palol).

Bofill oposa aquesta poesia a un panorama estètic que té dos corrents poètics assentats, de base evasivista: «l'avantguarda joglaresca i l'experiència insípida».⁴⁹ El segon (o el que l'imparable hi engloba sense dir noms) és el que es pot relacionar més amb la crítica antinoucentista de la polèmica i els conceptes de mediocritat, falta d'ambició i constrenyiment formal i lingüístic. Hi adscriu «la mel·líflua poesia de l'experiència dels anys vuitanta i noranta», que es complau en «petites llacunes d'un goig prevalent» i és «una estètica d'aperitiu o de rebosteria de l'Eixample». A l'altre extrem, situa «les propostes associades a l'avantguarda i a la postmodernitat: als jocs lingüístics i a l'esbalaiament en la dispersió del jo [...] l'avantguarda de la pàtina, molt influent en la poesia catalana, que branda amb orgull la seva fútila i la seva manca de connexió amb el món.»⁵⁰

En la prosa, Bofill també ha trobat equivalents de la poesia que critica. Les obres d'autors com ara Quim Monzó, Jordi Puntí, Sergi Pàmies, Empar Moliner, Màrius Serra o Toni Sala representen una literatura superficial, fàcil de llegir i que busca el somriure instantani. A aquestes, Bofill contraposa les de Baltasar Porcel, Miquel de Palol, Julià de Jòdar, Jordi Coca i Emili Teixidor (i les seves, suposem).⁵¹ En un article de febrer de 2004, ataca sense dir noms els autors del primer grup acusant-los de no tenir «projecte literari» i defineix d'alguna manera aquest concepte: «Certament ni fer mots encreuats, ni que t'acabin la novel·la perquè ja se t'han esgotat les idees, ni escriure *weblogs* o dietaris on expliques la vulgaritat de la teva vida miserable, ni comentar el partit del Barça o escriure biografies sobre mones formen part d'un projecte literari. Un projecte literari és fer d'escriure una forma de coneixement. És un diàleg amb la tradició que provi de respondre a algunes qüestions fonamentals. Com conèixer amb els altres en els temps del descrèdit i del nihilisme, com realitzar el desig, com lluitar contra l'oblit i contra la mort, com plantejar una vida plena, com aspirar a una idea de justícia, com construir un imaginari col·lectiu que ens enforteixi... Aquestes són les causes primeres que al meu parer han de moure un motor [*sic*] literari i han de presidir la seva expansió.»⁵²

La citació és llarga, però val la pena per mostrar la concepció absolutament filosòfica –i en aquest sentit reduccionista– que Bofill té de la literatura. El *súmmum*

49. En el pròleg al poemari de Joan Duran, *Nix*, Tarragona: Arola, 2004, p. 12, Bofill també caricaturitza aquesta dicotomia quan parla de «l'Escil·la de “la llum que cau de biaix sobre el piano en un migdia de tardor” i la Caribdis de “la tifa i la catifa”». La segona referència al·ludeix a un vers de Josep Pedrals, poeta representatiu del vessant més lúdic de la poesia, *Escola italiana*, Barcelona: Edicions 62, 2003, p. 73.

50. H. BOFILL, «La poesia en estat d'excepció». Per a una classificació dels corrents poètics actuals més ponderada i –sobretot– més rigorosa, vegeu l'assaig de Jordi Julià, *Modernitat del món fungible*, Barcelona: Angle Editorial, 2006, p. 118-121.

51. E. VILA, «Hèctor Bofill, autor de *L'últim evangeli*, premi Josep Pla 2003», *Avui*, 8-IX-2003 (entrevista).

52. H. BOFILL, «Criticar sense llegir», *Avui*, 18-II-2004.

del menysteniment de tot el que no sigui això arriba amb l'article «Una novel·la execrable», l'agost de 2005,⁵³ en ocasió de la concessió del Premi Nacional de Literatura a Toni Sala per la novel·la *Rodalies*. Partits presos a banda (els atacs més o menys personals entre un i altre han sovintejat), tornen a aparèixer els conceptes de mediocritat i falta d'ambició, ara aplicats no a la tria personal d'un escriptor, sinó a la de tota la comunitat literària: «S'està adoptant un gir dirigista i sectari en matèria literària que comporta no sols la promoció dels afins al règim sinó també la pretensió de convertir en hegemònica una estètica basada en l'absència de conflicte i en una apologia de la mediocritat com a forma de vida. [...] Per què aquest any s'atorga un premi a un xicotet que malda per professionalitzar-se com a escriptor i que es dedica a parlar de la mena de coses que interessin als que volen que la literatura catalana sigui petita i sense esdeveniments? [...] Consolidació d'una literatura migrada, en la qual s'exalça un realisme de baixa estofa, on tota posada en qüestió radical de l'estat de coses és vista amb recel i on es tracta d'amagar els conflictes que de debò sacsegen la nostra societat (conflictes emocionals, conflictes ideològics i conflictes nacionals...). Hi ha, com he provat d'explicar, massa gent a la qual li convé una literatura de curta volada, resignada i que tingui, sobretot, les menors pretensions possibles.»

El cas concret de la novel·la de Toni Sala és agafat –amb força acritud– com a símptoma de tot això i exemple de la literatura que Bofill detesta: «Es tracta [*Rodalies*] d'un intent de descripció asèptica i monumentalment soporífera de persones i situacions al voltant del tren de rodalies del Maresme, tot amb un cert regust d'imitació *nouveau roman* (a aquestes alçades ja força superat) però, a diferència del que podia succeir amb els novel·listes francesos, sense cap mena d'originalitat i, per descomptat, sense cap idea.»

* * *

La dificultat de trobar unes coordenades estètiques comunes ha portat els Imparables a agrupar-se al voltant d'una actitud. Una actitud (ambició, rebuig de la contenció) que en alguns casos també ha tingut un correlat estètic: la crítica a un model literari predominant de base classicista i representat per Carner i el noucentisme, i segons ells imposat (pel temps, les circumstàncies o la mala voluntat d'alguns) en detriment d'altres models que consideren més aptes per transmetre pensament o als quals atribueixen un efecte poètic més potent. No és res gaire allunyat del que diu Carles Pi i Sunyer, en plena liquidació del noucentisme, en un article en defensa de *L'home que tenia més d'una vida*, de Puig i Ferrer, que contraposa a la literatura predominant del moment:⁵⁴ «Tots ens esforcem a encongir el teatre i fer moure en un petit escenari de titelles de fusta uns ninotets correctes, que s'han venut l'ànima

53. H. BOFILL, «Una novel·la execrable», *Avui*, 30-VIII-2005.

54. C. PI I SUNYER, «Amb motiu d'una novel·la», *La Publicitat*, 6-III-1925, recollit després amb el títol «Defectes a corregir» dins C. PI I SUNYER, *Del temps de la sembra*, Barcelona: Edicions de la Rosa dels Vents, 1937, p. 57-60.

per la finor i la pulcritud, substituint-la amb la freda correcció estricta, el sentimentalisme idíl·lic d'una natura amable. [...] Tornant pròpiament a la literatura, no és difícil remarcar, encara agreujada, aquesta mateixa tendència a la preponderància absorbent de la perfecció formal. Estem en ple predomini de la petita plaqueta bufona. Molta composició ordenada, molt cisellament meticulós i un avar estalvi d'ànima. [...] Però mai creurem que per escriure es necessiti brillantar-se les ungles amb un polissoir de manicura, i sobretot, que [...] per a no perdre el glaçat maquillatge d'un classicisme acadèmic, s'hagin d'ofegar els crits sincers i apassionats.»

Queda clar que una mirada a temps a l'hemeroteca ens hauria estalviat molt de paper i estirabots i males cares. Tant se val: al cap i a la fi, cada època té dret a les seves baralles de pati de col·legi i –per què no dir-ho?– ens hi hem divertit força. El que sobta, però, és el poc fonament amb què sostenen les seves afirmacions els Imparables (i d'altres), el batibull de conceptes que fan anar i el significat més o menys *ad hoc* que els atribueixen.

A aquestes alçades, l'escolàstica divisió entre contingut d'una obra i llengua emprada, tan repetida al llarg de la polèmica i després, voreja la indigència teòrica.⁵⁵ A més, aparentment, la visió que tenen del domini de la llengua només comprèn l'adequació a la normativa i, a tot estirar, la riquesa del lèxic emprat. Sembla que violentar el llenguatge només es pugui fer si a més es cometen faltes d'ortografia, i no des del coneixement profund del sistema lingüístic d'expressió, incloent-hi la capacitat de transgredir-lo *intencionadament*. Certament, no s'ataca el domini de la llengua en si, sinó que hagi servit per justificar una poesia sense cap altre mèrit; però en cap moment no es considera que des d'aquest mestratge *també* es puguin obtenir resultats positius (i en el cas de Carner, es diu explícitament que no s'han obtingut).

També és especialment ambigu el concepte de *literatura d'idees*, que Bofill i Alzamora, per exemple, utilitzen per definir el seu model literari. Una literatura que vol transmetre idees? Idees sobre què? Crítica social? Literatura filosòfica? Filosofia sota forma literària? També pot ser que les «idees» no facin referència necessàriament a un contingut filosòfic, sinó a allò tradicionalment anomenat *fons*, els fets narrats o poetitzats (i que, en conseqüència, Bofill pensí que una fulla que cau de l'arbre no és un element que pugui posar res en qüestió). I això deixant de banda que *literatura d'idees* també s'aplica per designar el conjunt de gèneres lligats al pensament: assaig, dietaris, etc., més o menys buits de ficció.

És simptomàtic que sempre s'hagin trobat més còmodes anant en contra d'alguna cosa que no defensant-ne una altra positivament. Per exemple, Hèctor Bofill, que és el que més ha intentat crear-se un canemàs teòric, quan caracteritza la poesia que defensa no crea una poètica coherent, sinó que *suma* poètiques i autors que tenen ben

55. Hèctor Bofill s'hi esplaia especialment en «Poètica de l'ambició». Jaume Cabré, des d'una posició de simpatia envers el grup, respon a aquesta qüestió, elegantment però amb contundència, en «Sobre els imparables», *Avui*, 15-VI-2004.

poc a veure entre ells: Màrius Sampere, Bartomeu Fiol, Manuel Forcano i Miquel de Palol. Més que la tria d'una opció, es tracta d'excloure'n d'altres: la més lúdica i experimental, per un costat, i, per l'altre, la poesia de l'experiència o, més exactament, allò que ell considera poesia de l'experiència. Bofill la converteix sense manies en hereva directa del noucentisme i li atribueix les característiques de falta d'ambició, mediocritat, recerca de l'«obra ben feta» i prou, i reducció a una temàtica de motius personals i mínims. Meliquisme formal sense ànima. És clar, l'existència de poetes tan consolidats com Pere Rovira o Joan Margarit, que Bofill admira i que tradicionalment han estat encabits dins la poesia de l'experiència, l'obliga a dir que hi han estat mal adscrits.⁵⁶ En un altre ordre de coses, val la pena remarcar que la qüestió del domini de la llengua, tan central en la polèmica, desapareix a l'hora de formular aquesta poètica. D'acord amb la concepció contingudista que en té, Bofill no caracteritza la seva via poètica formalment, sinó només temàticament. Seria bo de preguntar-se com es valora una tal literatura. Per la quantitat d'idees? Per la qualitat? (!?)

Més enllà de l'estètica, hi ha la qüestió de fons de l'alegria amb què s'utilitzen els termes, l'escapçament conceptual a què se'ls sotmet i la buidor de discurs que en deriva. S'acaba fent feix de tot plegat i es parla indistintament de noucentisme, mediocritat, estatut, seny, Convergència, peix al cove i –això quedarà– *titafredisme*. Valguin com a conclusió i exemple unes afirmacions d'Alzamora, quatre anys després de la polèmica Carner, en un nou debat públic sobre la pervivència d'uns valors «noucentistes» en la nostra societat: «El que postulava Eugeni d'Ors (els conceptes d'imperialisme, arbitrarisme, civilisme i mediterranisme) no tenia gaire a veure amb el que després hem conegut com a Noucentisme (que podríem rebatejar com a titafredisme). [...] D'aquesta indignitat hem convingut de dir-ne Noucentisme, que és el que va quedar a Catalunya del pintoresc programa politicocultural formulat pel senyor Eugeni d'Ors i que va tenir naturalment les seves expressions literàries, tan viciades, neulides i poc estimulants com l'atmosfera dins la qual es produïen: així és com hem arribat a prendre per grans poetes personatges com Josep Carner, Guerau de Liost, Ventura Gassol, López-Picó i altres impassibles fabricants de llardons i confitures.»⁵⁷

Les paraules canvien de significat i el noucentisme ja no és el que era. Potser sí que els diaris no són el lloc més adequat per a un debat real i en profunditat. En contra d'això, Alzamora, Bofill i Forcano han reclamat sovint més participació de «l'acadèmia» en la crítica militant i els debats de la premsa. Potser caldria fer-los cas i aportar més rigor i coneixements a unes polèmiques on sempre hi ha més estocades verbals que veritables arguments. Per enriquir la discussió. I per posar les coses a lloc, també.

56. H. BOFILL, «La poesia en estat d'excepció».

57. S. ALZAMORA, «De flors i violes», *Avui*, 28-IV-2006.